

Дрига Д. А.

аспірант,

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК КАТЕГОРІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Статтю присвячено дослідженню основоположних засад правового механізму інформаційної безпеки в сучасному публічному управлінні. В ході дослідження основну увагу акцентовано на аналізі та узагальненні підходів вітчизняних дослідників як до самого феномену інформаційної безпеки, так і до особливостей її правового регулювання. З'ясовано, що вітчизняний науковий простір пропонує широку палітру поглядів на правове регулювання інформаційної безпеки. У більшості випадків, розглядаються такі прояви інформаційної безпеки як: інформаційна безпека людини; інформаційна безпека юридичних осіб; інформаційна безпека суспільства; інформаційна безпека держави (національна інформаційна безпека); інформаційна безпека міжнародного співтовариства. В контексті дослідження акцентовано на важливості саме національної інформаційної безпеки та ролі держави у її правовому регулюванні. Запропоновано, з точки зору публічного управління, тлумачити правовий механізм інформаційної безпеки, як впорядковану сукупність інститутів держави, задіяних у процесі формування і впровадження політики інформаційної безпеки, що тлумачиться як сталий стан інформаційного середовища, внутрішні та зовнішні ролі і відносини якої регулюються ієрархічною системою правових норм та принципів. Зазначено, що особливої гостроти проблематика правового механізму інформаційної безпеки крізь призму публічного управління набуває з огляду на потребу балансування інтересів окремих громадян, громадськості в цілому та держави. В ідеалі, такий механізм повинен реалізовувати інтереси усіх учасників суспільних відносин, хоча на практиці це не можливо, тому потрібно визначати систему пріоритетів. Подальшої уваги заслуговує потреба переосмислення сучасної концепції адміністративного права в контексті правового регулювання інформаційної безпеки, в контексті публічного управління, з урахуванням умов гібридної війни, що ведеться проти нашої держави.

Ключові слова: безпека; інформація; інформаційна безпека; національна безпека; публічне адміністрування; суб'єкти публічного адміністрування; інформаційні загрози; правове регулювання; правовий механізм.

Постановка проблеми. Сучасний етап науково-технічної революції часто ототожнюють саме з глобальною цифровізацією практично усіх сфер суспільних відносин. І наявні тенденції дають підстави передбачати подальше зростання ролі інформаційних технологій не лише у міжособистісному спілкуванні, збереженні, обробці та передачі даних між окремими громадянами, але й у функціонуванні державних інститутів. У таких умовах, окрім зростання можливостей та розширення інструментарію, цілком очікуваним є і збільшення розмаїття загроз інформаційній безпеці, що вимагає реагування з боку суспільства і держави.

На державному рівні політика інформаційної безпеки реалізується як у процесі діяльності органів державної влади, так і в рамках діяльності недержавних інституцій. Водночас, з точки

зору публічного управління, саме держава має відігравати ключову роль у реалізації інформаційної безпеки на національному рівні. І для цього потрібен відповідний правовий механізм. В ідеалі, такий механізм повинен не лише реалізовувати інформаційну безпеку в сучасних умовах, але й враховувати прогнозовані ризики, що вимагає комплексного підходу до його розробки, впровадження й подальшої оптимізації. Зазначене обумовлює актуальність дослідження правового механізму інформаційної безпеки як категорії публічного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основоположні засади публічного управління в контексті національної та інформаційної безпеки, а також особливості правового механізму цієї галузі, вивчали численні вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: О. Ю. Аме-

лін, І. В. Арістова, С. С. Бучик, О. І. Варченко, В. В. Бєлєвцева, В. І. Григор'єв, Ю. С. Довгаль, Я. М. Жарков, І. Ф. Корж, Б. А. Кормич, В. В. Кульчицький, С. О. Лисенко, О. В. Литвиненко, Л. Р. Наливайко, А. Ю. Нашинець-Наумова, О. А. Панченко, Т. С. Перун, В. Г. Пилипчук, А. М. Подоляка, Є. Д. Скулиш, В. Ю. Степанов, А. В. Турчак, В. С. Цимбалюк, В. Т. Шатун, Т. С. Яровой та ін.

При цьому, висока динаміка розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій, в сукупності зі зміною суспільного сприйняття інформаційного інструментарію, породжує нові виклики й загрози національного рівня, що вимагає невпинного оновлення розуміння правового механізму інформаційної безпеки як категорії публічного управління.

Метою статті виступає узагальнення вітчизняних наукових візій правового механізму інформаційної безпеки крізь призму публічного управління.

Виклад основного матеріалу. Інформаційні технології в сучасному світі є ключовою складовою діяльності як окремих людей, так і їх спільнот, об'єднань, і навіть цілих держав. При цьому, фахівці дедалі частіше ведуть мову про тотальне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, автоматизації та роботизації, широкого впровадження окремих складових штучного інтелекту («Artificial Intelligence», або ж «AI»), «хмарних» обчислень, великих баз даних («Big Data Driven», або «BDD») і навіть віртуальної або штучної реальності («Virtual Reality», або ж «VR») [1]. При цьому, більшість пересічних оглядачів надзвичайно оптимістично сприймають розповсюдження високотехнологічних новинок. Нікого вже давно не здивувати проведенням нарад, лекційних занять, чи навіть засідань міжнародних організацій у форматі «online».

Цілком очікувано, що технології Artificial Intelligence (AI) та Big Data Driven (BDD) надзвичайно швидко стали незамінними помічниками для інститутів, задіяних у фінансових, логістичних та інших макроекономічних процесах. І з огляду на динаміку сприйняття інформаційних технологій суспільством, нові покоління фахівців приходять на свої робочі місця з розумінням важливості дедалі більшої діджиталізації своєї діяльності, не залежно від галузі, в якій це відбувається.

Відома вітчизняна дослідниця інформаційного права І. Арістова, ще на початку 2000-х

років наголошувала, що головною довгостроковою метою державної інформаційної політики України має стати формування відкритого інформаційного суспільства на основі розвитку єдиного інформаційного простору цілісної держави, його інтеграція у світовий інформаційний простір з урахуванням національних особливостей і інтересів під час забезпечення інформаційної безпеки на внутрішньодержавному та міжнародному рівнях [2]. Актуальність такого підходу за півтора десятиліття лише зросла. Більше того, в умовах заходів з протидії пандемії COVID-19, що стимулювали поширення дистанційної праці в усіх розвинених країнах світу (і Україна аж ніяк не стала виключенням), набула особливої гостроти й проблематика правового регулювання інформаційних технологій та інформаційної безпеки.

Коли мова заходить про інформаційну безпеку, варто зважати, що як у випадку з іншими складовими безпеки, вкрай важливим виявляється саме суб'єктно-об'єктний фактор. Так, зокрема, О. Золотар за об'єктною ознакою виокремлює такі види інформаційної безпеки як: інформаційна безпека людини; інформаційна безпека юридичних осіб; інформаційна безпека суспільства; інформаційна безпека держави (національна інформаційна безпека); інформаційна безпека міжнародного співтовариства. При цьому, з урахуванням видів загроз, авторка пропонує розмежовувати внутрішню і зовнішню інформаційну безпеку, визначаючи зміст кожної залежно від того, що чи хто виступає об'єктом інформаційної безпеки [3, с. 112]. У найбільш широкому тлумаченні, з таким підходом можна погодитися, оскільки інформаційна безпека особи та держави дійсно, значною мірою характеризуватиметься власними особливостями і не може бути не лише повністю ототожнена, але й сприйматися як щось вкрай подібне.

Характерно, що розуміння правового механізму інформаційної безпеки у вітчизняному науковому середовищі наразі є доволі неоднозначним.

Так, В. Бєлєвцева свого часу відзначала деякі особливості правового режиму інформаційних ресурсів, при цьому акцентуючи увагу на незавершеності формування законодавчої бази, що забезпечує правове регулювання відповідної сфери [4]. Звісно ж, за минуле десятиліття вітчизняне регуляторне законодавство набуло помітного розвитку. Однак, стверджувати про

його дієвість, і тим більше – досконалість, було б аж надто оптимістично.

Ряд вітчизняних дослідників акцентує увагу на тому, що адміністративно-правова охорона в інформаційному середовищі забезпечується за допомогою норм, які спрямовані на захист різних суб'єктів інформаційної безпеки, держави, суспільства, особи. При цьому, з погляду на дослідження І. Валюшко, у дослідженні «Інформаційна безпека України в контексті російсько-українського конфлікту» [5] та О. Семенюк у праці «Баланс життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави в інформаційній сфері» цілком обґрунтовано наголошують на тому, що принцип балансу інтересів особи, суспільства та держави в інформаційній сфері законодавчо не визначений [6, с. 67-68].

Водночас, на відміну від законотворця, науковці чимало уваги присвячують саме проблематиці збалансування інтересів учасників інформаційних відносин. На переконання О. Довганя, інтереси суспільства в інформаційній сфері полягають у забезпеченні інтересів особи в цій сфері, зміцненні демократії, створенні правової соціальної держави, досягненні та підтримці суспільної злагоди, в духовному оновленні України [7]. При цьому, держава зацікавлена у створенні умов для гармонійного розвитку національної інформаційної інфраструктури, що відповідає функції конституційних прав і свобод людини та громадянина в контексті прав на інформацію та користування нею.

Т. Перун розкриває особливості адміністративно-правового механізму забезпечення інформаційної безпеки України. Дослідник не обмежується теоретичним аналізом, пропонуючи численні зміни і доповнення до норм чинного законодавства (зокрема, до Законів України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [8], «Про державно-приватне партнерство» [9], «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» [10] тощо) [11]. Водночас, ряд його ідей видаються більше декларативними, аніж прагматичними. Зокрема, акцентуючи увагу на потребі підвищення правового рівня свідомості та діяльності державних службовців, представників всіх гілок і рівнів влади, населення країни (що однозначно заслуговує на підтримку) [11], він не пропонує дієвих механізмів такого підвищення.

А. Турчак намагається навести комплексний огляд механізмів забезпечення інформаційної

безпеки України як складової державної безпеки України [12]. Такий підхід однозначно заслуговує на підтримку. Водночас, дослідник занадто мало уваги присвячує правовому механізму саме з точки зору публічного адміністрування.

Відповідно до позиції В. Шатуна інформаційну безпеку доречно розглядати як вид суспільних інформаційних правовідносин стосовно створення, підтримки, охорони та захисту бажаних для людини, суспільства і держави безпечних умов життєдіяльності, спеціальних правовідносин, які пов'язані зі створенням, зберіганням, поширенням і використанням інформації [13]. Таке тлумачення є доволі раціональним, однак, орієнтованим, здебільшого, на деталізацію природи інформаційних правовідносин.

На переконання видатного дослідника у галузі інформаційного права Б. Кормича, державно-правовий механізм інформаційної безпеки являє собою впорядковану сукупність інститутів держави, задіяних у процесі формування і впровадження політики інформаційної безпеки, внутрішні та зовнішні ролі і відносини якої регулюються системою правових норм та принципів [14]. Такий підхід можна взяти за основу, додавши однак, врахування огляду правового механізму інформаційної безпеки саме як інструменту публічного управління. Окрім того, оскільки інформаційна безпека являє сталий стан інформаційного середовища, цей фактор теж варто мати на увазі.

Важливими є і ключові прояви відповідного правового механізму. Адже, по-перше, його можна розглядати як сукупність державних інституцій, так чи інакше задіяних у процесі формування і впровадження політики інформаційної безпеки (інституціональний механізм інформаційної безпеки).

По-друге, механізм можна розглядати як сукупність ролей та відносин (у тому числі – правових відносин, генерованих у ході реалізації політики інформаційної безпеки) тобто мова йде про механізм правовідносин.

І, наостанок, має місце ієрархічна сукупність правових норм та принципів, які регулюють зміст та процес проведення політики інформаційної безпеки (безпосередньо правовий механізм інформаційної безпеки). Тобто, за такого підходу, правовий механізм інформаційної безпеки, як категорію публічного управління, можна тлумачити як впорядковану сукупність інститутів держави, задіяних у процесі формування і впровадження полі-

тики інформаційної безпеки, що тлумачиться як сталий стан інформаційного середовища, внутрішні та зовнішні ролі і відносини якої регулюються ієрархічною системою правових норм та принципів.

Висновки і пропозиції. Узагальнення поширених у вітчизняному науковому середовищі підходів до розуміння правового механізму інформаційної безпеки в контексті публічного управління, дає підстави стверджувати про значну розробленість даної тематики.

Правовий механізм інформаційної безпеки, як категорію публічного управління, запропоновано тлумачити як впорядковану сукупність інститутів держави, задіяних у процесі формування і впровадження політики інформаційної безпеки, що тлумачиться як сталий стан інформаційного середовища, внутрішні та зовнішні ролі і відносини якої регулюються ієрархічною системою правових норм та принципів.

Особливої гостроти проблематика правового механізму інформаційної безпеки крізь призму публічного управління набуває з огляду на потребу балансування інтересів окремих громадян, громадськості в цілому та держави. В ідеалі, такий механізм повинен реалізовувати інтереси усіх учасників суспільних відносин, хоча на практиці це не можливо, з огляду на що виникає потреба пріоритетизації.

Окремої уваги дослідників, у контексті інформаційної безпеки у публічному управлінні заслуговує потреба переосмислення сучасної концепції адміністративного права в контексті правового регулювання інформаційної безпеки, в контексті публічного управління, з урахуванням умов гібридної війни, що ведеться проти нашої держави.

Список використаної літератури:

1. Ступницький О. І. Сучасна фірма: глобальні виклики Індустрії 4.0. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Вип. 31. 2020. С. 131-138. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-31-20>
2. Арістова, І. В. Діяльність органів внутрішніх справ щодо реалізації державної інформацій-

ної політики : монографія. *Харків: Нац. ун-т внутр. справ*, 2006. 354 с.

3. Золотар О. О. Класифікація інформаційної безпеки. *Інформація і право*. 2011. № 2. С.109-113.
4. Бєлевцева В.В. Правовий режим інформаційних ресурсів. *Інформація і право*, № 3(3) 2011. URL: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/11bvvrir.pdf>
5. Валюшко І. О. Інформаційна безпека України в контексті російськоукраїнського конфлікту: дис. ... канд. політичних наук: 23.00.04. Київ, 2018. 210 с.
6. Семенюк О. Баланс життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави в інформаційній сфері. *Юридична Україна*. 2015. № 10-12. С. 65-69.
7. Довгань О.Д., Ткачук Т.Ю. Концептуальні засади законодавчого забезпечення інформаційної безпеки України. *Інформація і право*. 2019. № 1(28). С. 86-99.
8. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах: Закон України від 05 липня 1994р. № 80/94-ВР. *Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>
9. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01 липня 2010р. № 2404-VI. *Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>
10. Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України: Закон України від 23 лютого 2006р. № 3475-IV. *Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3475-15#Text>
11. Перун Т.С. Адміністративно-правовий механізм забезпечення інформаційної безпеки в Україні: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: спеціальність 12.00.07. Львів. 2019. 23 с. URL: <https://ena.lpnu.ua/handle/ntb/45453>
12. Турчак А.В. Механізми забезпечення інформаційної безпеки як складової державної безпеки України: дис. ... канд. юрид. наук: 25.00.02. К.: 2020. 229 с.
13. Шатун В. Т. Інформаційна безпека –невід'ємна складова національної безпеки України. *Наукові праці. Державне управління*. 2016. Т. 267. Вип. 255. С.174–180.
14. Кормич Б. А. Організаційно-правові засади політики інформаційної безпеки України. *Одеса: Юридична література*, 2003. 314 с.

Dryga D. A. The legal mechanism of information security as a category of public administration

The article is devoted to the study of the fundamental principles of the legal mechanism of information security in modern public administration. In the course of the study, the main attention is

focused on the analysis and generalization of the approaches of domestic researchers both to the phenomenon of information security itself and to the peculiarities of its legal regulation. It was found that the domestic scientific space offers a wide range of views on the legal regulation of information security. In most cases, such manifestations of information security are considered as: information security of a person; information security of legal entities; information security of society; information security of the state (national information security); information security of the international community. In the context of the research, the emphasis is on the importance of national information security and the role of the state in its legal regulation. It is proposed, from the point of view of public administration, to interpret the legal mechanism of information security as an ordered set of state institutions involved in the process of forming and implementing information security policy, which is interpreted as a stable state of the information environment, the internal and external roles and relations of which are regulated by a hierarchical system of legal norms and principles. It is noted that the issue of the legal mechanism of information security through the prism of public administration is becoming particularly acute due to the need to balance the interests of individual citizens, the public as a whole, and the state, ideally, such a mechanism should realize the interests of all participants in social relations, although in practice this is not possible, so it is necessary to define a system of priorities. The need to rethink the modern concept of administrative law in the context of legal regulation of information security, in the context of public administration, taking into account the conditions of the hybrid war waged against our state deserves further attention.

Key words: security; information; informational security; National security; public administration; subjects of public administration; information threats; legal regulation; legal mechanism.